

Cal é o beneficio que ten a enerxía eólica para o país?

Rosa Regueiro e María Cadaval*

Nas últimas décadas as enerxías renovables experimentaron un progreso significativo, ao que contribuíu especialmente a produción eólica. Diversos países, entre os que se atopan China ou Estados Unidos, pero tamén a India, Alemaña ou España, fixeron de panca para o seu crecemento. En España, apenas catro comunidades destacan por ter liderado este proceso, cunha dimensión normativa variada e un tratamento fiscal diferente. Este último é un elemento importante, a sabenzas de que malia que a produción de enerxía eólica poida ser menos prexudicial que outras fontes, non é inocua, xera externalidades negativas e produce impactos ambientais, económicos e sociais que deben ser compensados.

A produción eólica experimentou un gran progreso nos últimos anos · Oimheidi

O negocio eólico no Estado español

As políticas de fomento da enerxía eólica permitiron o desenvolvemento do seu uso, o que se traduce cada vez nunha maior capacidade instalada. Tres comunidades estiveron á vangarda dende o inicio, no ano 1995: foron Galicia, Castela e León e Castela A Mancha, seguidas por Andalucía. Sumada a súa produción representa o 70% da capacidade total de xeración e o 65% das turbinas instaladas (Gráfico 1). Tras un avance tímido na súa implantación colleu forza con posterioridade, até o punto de que dende o ano 2007 até o 2020, a proporción de xeración de enerxía eólica en España sobre o total de renovables se multiplicou case por tres, ao pasar de representar o 9,5% até o 24,5%. Un progreso que se prevé que quede curto co desenvolvemento inmediato da eólica mariña.

Na actualidade Galicia ten instalados máis de 4.000 megawatts (MW) de potencia eólica, a segunda maior produtora tras Castela e León. Unha capacidade que podería chegar a multiplicarse por máis de dous se se cumpren as previsións de ampliación que recolle o Plan Nacional de Enerxía e Clima. É dicir, Galicia pasaría de producir un de cada cinco MW de enerxía eólica do Estado a dobrar esta proporción.

Mais cómpre chamar a atención sobre os resultados desta expansión. Chega con botar unha ollada á con-

figuración do negocio eólico para concluír que está altamente concentrado en grandes empresas eléctricas, tamén en fondos de investimento estranxeiros, que reparten os beneficios sobre os seus accionistas e partícipes, de xeito que privatizan practicamente todos os rendementos que obteñen dos bens naturais galegos. O pago polo uso da terra que se lle esixe a este tipo de actividades pode cualificarse de ridículo, a creación de emprego é residual, se se compara con outras actividades; e a produción industrial de elementos básicos que alimenten o sector tivo certa presenza no pasado, mais esfumouse. E, a futuro, acábase de comprobar que os

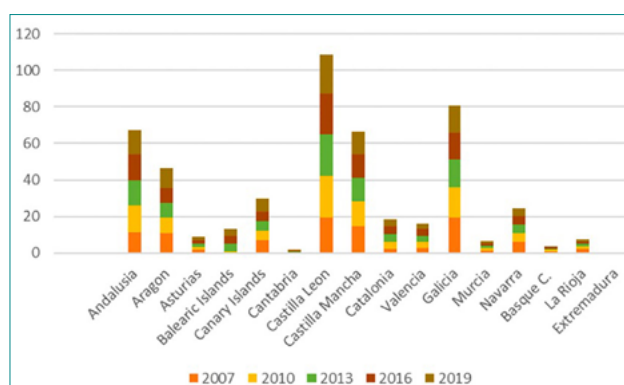

Gráfico 1. Potencia eólica instalada por Comunidades Autónomas · Rosa Regueiro e María Cadaval

macro proxectos que figuran no Plan de Ordenación do Espazo Marítimo que determina as zonas onde será posible levantar parques offshore están ausentes de capital galego -nin público, nin privado-. Só quedaría agardar que o beneficio para Galicia se producise vía tributos, mais tampouco parece que vaia ser así.

“Quen contamina paga”

Os tributos medioambientais están incardinados no principio de que “quen contamina paga” recollido no artigo 192 do Tratado de Funcionamento da Unión Europea e en liña coa transición marcada polos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible, aprobados pola Asemblea Xeral das Nacións Unidas. A Constitución Española reserva a potestade tributaria orixinaria ao Estado central, mais as comunidades autónomas e as entidades locais poden esixir tributos conforme á “Constitución e ás leis”. Tras a entrada en vigor da Lei de medidas fiscais para a sustentabilidade enerxética que ten por obxecto “internalizar os custes medioambientais derivados da produción de enerxía eléctrica e do almacenamento do combustible nuclear gastado ou dos residuos radioactivos”, están vixentes media ducia de tributos relacionados coa produción da enerxía, que non afectan á eólica. O tratamento diferenciado atende ao seu carácter renovable: na medida que utiliza o vento para producir non diminúe a súa fonte primaria -do mesmo xeito que sucede coa solar, xeotérmica ou biomasa-. Alén do Imposto de Sociedades e do Imposto sobre o valor da produción de enerxía eléctrica, os demais tributos recollidos na lei de medidas fiscais para a sustentabilidade enerxética non lle afectan. No eido local, a tributación é a mesma que calquera outra actividade. Cousa distinta é o que sucede a nivel autonómico.

Conscientes de que a produción de enerxía eólica non é inocua co medio ambiente, tres comunidades autónomas optaron por gravar o seu aproveitamento. Galicia foi pioneira na implantación do canon eólico. A lei 8/2009, de 22 de decembro, regula o aproveitamento eólico e, ademais de eliminar a participación do sector público no capital social dos proxectos coa premisa de non interferir nun mercado de “libre competencia”, creou unha prestación patrimonial pública de natureza finalista e extra fiscal, co fin de reparar o dano medioambiental derivado da instalación dos parques eólicos. Grava a xeración de afeccións e impactos visuais e ambientais adversos sobre o “medio natural e sobre o territorio como consecuencia da instalación de muíños afectos á produción de enerxía eléctrica”. Para abordar a reparación dese dano, cunha parte dos recursos recadados co canon eólico, dótase o Fondo de Compensación Ambiental, a través do que se convocan dúas liñas de axuda, con destino mellorable e moito camiño que recorrer en canto a transparencia. Tras Galicia, Castela A Mancha desenvolve unha normativa parecida no ano 2011, namentres que Castela e León grava as instalacións eólicas a partir do ano 2013.

Os tres exemplos anteriores son tributos específicos sobre o impacto que producen as infraestruturas destinadas á produción de enerxía eólica, cunha concepción próxima pero diferente e unha recadación moi dispar. Como quedou de relevo no estudo pormenorizado que fan as autoras asinantes nun artigo titulado *Renewable energy taxes and environmental impacts:*

Mobilización contra a actual política eólica en Santiago de Compostela · Coordinadora Eólica Así Non

A critical reflection from the wind tax in Spain, publicado na revista científica *Energy and Environment*, merecedor do premio Valentín Paz Andrade de investigación en Economía 2022, cómpre actualizar a normativa relativa tanto ao gravame coma ao seu destino.

Tributación verde eólica: clave pero obsoleta

O resultado do referido estudo determina que malia que a tributación verde é una ferramenta chave para o deseño das enerxías de futuro, as características dos tributos autonómicos en vigor quedaron obsoletas e deben ser adaptadas á nova realidade. Na actualidade existen en Galicia varios parques eólicos cunha potencia instalada inferior a 850 kW e un elevado número de turbinas. Os avances tecnolóxicos permiten que se vaian substituíndo os xeradores pequenos por outros de maior potencia, máis grandes e robustos, cun maior impacto sobre o medio ambiente. Malia isto, o cambio das turbinas pequenas por outras maiores que producen a mesma ou máis enerxía con menos xeradores, pode implicar a desaparición da obriga de pagar o canon eólico actual ou reducir o gravame de xeito considerable. Nos outros dous casos descritos este risco é menor, pois optan por un criterio mixto para a determinación do gravame, no que se mestura o número de turbinas coa potencia instalada, de xeito que a adaptación ás novas tecnoloxías non leve consigo de feito a desaparición do gravame eólico.

En definitiva, dende a perspectiva de que “quen contamina paga” parece apropiado que a normativa galega mude e pase a considerar un modelo tributario eólico que teña en conta toda a extensión dos polígonos de produción de enerxía, independentemente do número de turbinas instaladas, así como tamén a súa potencia. A maiores disto, ante a dobre transición -dixital e verde- que se está a producir a través de diferentes plans de investimento millonarios con cargo aos fondos públicos, a administración debe saír da súa zona de confort e converterse en protagonista do cambio, de maneira que pase a participar do capital desas novas sociedades que aproveitan o vento para producir enerxía. Deste xeito, Galicia non perdería o control sobre os seus recursos, tiraría proveito real e podería facer compatibles todas as actividades que son parte da súa vida económica, pero tamén da social e cultural.

*Rosa Regueiro e María Cadaval. Facultade de Económicas, USC.